

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

НАУКОВИЙ ВІСНИК УЖГОРОДСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Серія

ПЕДАГОГІКА

СОЦІАЛЬНА РОБОТА

Випуск 35

Ужгород – 2015

УДК 371; 378; 364
ББК 88.8

**Науковий вісник Ужгородського національного університету:
Серія «Педагогіка. Соціальна робота». – № 35**

Редакційна колегія

- Головний редактор: **Козубовська І.В.** доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціології і соціальної роботи ДВНЗ «УжНУ»
- Заступник головного редактора: **Бартош О.П.** кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціології і соціальної роботи ДВНЗ «УжНУ»
- Відповідальний секретар: **Опачко М.В.** кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки ДВНЗ «УжНУ»
- Члени редколегії: **Шандор Ф.Ф.** доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри туризму ДВНЗ «УжНУ»
Поліщук В.А. доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи Тернопільського національного педагогічного університету ім.В.Гнатюка
Поліщук Ю.Й. доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки Тернопільського національного педагогічного університету ім.В.Гнатюка
Гвоздяк О.М. кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри німецької філології ДВНЗ «УжНУ»
Росул В.В. кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки ДВНЗ «УжНУ»
Староста В.І. доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки ДВНЗ «УжНУ»
Товканець Г.В. доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки й методики дошкільної та початкової освіти Мукачівського державного університету
Букач М.М. доктор педагогічних наук, професор, Миколаївський національний університет ім. В.О.Сухомлинського.
Кіш Янош, доктор психології, професор, Дебреценський університет, Угорщина
Норман Джудіт, доктор соціальної роботи, професор, Університет Брігам Янг, США

***Рекомендовано до друку Вченою Радою
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
протокол №3 від 24 березня 2015 року***

Журнал включено до переліку наукових фахових видань з педагогічних дисциплін, затвердженого постановою Президії ВАК України № 1-05/4 від 26 травня 2010 року.

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
STATE HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT
«UZHHOROD NATIONAL UNIVERSITY»

SCIENTIFIC HERALD OF UZHHOROD NATIONAL UNIVERSITY:

Series:

Pedagogy

Social Work

Issue 35

Uzhhorod – 2015

У роботі розкрито особливості розвитку дистанційної освіти в навчальних закладах Канади. Висвітлено специфіку організації дистанційного навчання в найбільш популярних наземних і віртуальних університетах різних провінцій Канади. Виявлено основні завдання дистанційної освіти в канадській системі вищої освіти. З'ясовано ключові проблеми, що стримують розвиток дистанційної освіти на міжнародному рівні. Доведено, що дистанційне навчання в Канаді успішно інтегроване в навчальний процес і спрямоване на підготовку висококваліфікованих фахівців різних напрямів.

Ключові слова: дистанційна освіта, дистанційне навчання, онлайн-навчання, інформаційно-комунікаційні технології.

Інтенсивний розвиток засобів трансферу інформації та знань на межі ХХ – ХХІ століть зумовив широке використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій як ефективного засобу підвищення якості освітнього процесу на всіх його ланках. У цьому контексті все більшої актуальності набуває дистанційна форма навчання, в організації якої центральну роль грає взаємодія суб'єктів навчальної діяльності з різними видами ІКТ. Дистанційне навчання дозволяє студентам незалежно від часу й місця знаходження отримувати доступ до інформаційних ресурсів, підтримувати індивідуальний зв'язок з викладачами, освоювати матеріал за допомогою інтерактивних форм і методів тощо та створює тим самим сприятливі умови для гуманізації й індивідуалізації навчально-виховного процесу, посилення пізнавальної мотивації й інтенсифікації самостійної діяльності тих, хто навчається.

Як зазначають дослідники, важливі передумови для розвитку дистанційного навчання в світі були створені завдяки зусиллям Ісаака Пітмана, який у 1840 році у Великобританії почав навчати студентів стенографії за допомогою поштового листування [1, с. 15]. Розвитку дистанційного навчання у США в 70-і роки ХІХ століття певною мірою сприяла Анна Еліот Тікнор [2, с. 25]. Розроблена нею система навчання для жінок – „Товариство Тікнор” також базувалася на методі поштового листування або так званого „кореспондентського навчання”.

Сьогодні дистанційне навчання визнають як високоєфективну й перспективну освітню технологію у всіх розвинених країнах світу. Дистанційну освіту організовують на основі різних систем управління (LMS – Learning management system), наприклад: Moodle, LearningSpace, WebCT, Прометей тощо.

Розробкою наукового апарату, теоретичних і методологічних основ дистанційного навчання, апробацією й створенням навчальних Інтернет-платформ для організації освітнього процесу займалися вітчизняні й зарубіжні науковці: А.Андреев, Д.Бодненко, В.Биков, Є.Гаєвська, Н.Жевакіна, В.Каймін, В.Канаєв, Дж.Коул, І.Морєв, О.Собаєва, П.Стефаненко, В.Шейко, Х.Фостер, Б.Холмберг та ін. Важливу інформацію з проблеми дистанційного навчання представлено в спеціалізованих періодичних виданнях: „The American Journal of Distance Education” (США), „Open Learning” (Великобританія), „Дистанционное образование” (Росія) та ін.

Чимало вчених дали визначення поняттю „дистанційне навчання”, охарактеризували його методи і засоби, умови успішної реалізації, результати ефективного використання, труднощі впровадження. Проте й досі не має однозначного загальноприйнятого визначення сутності дистанційного навчання. Так, наприклад, А.Андреев вважає, що дистанційне навчання є формою навчання – синтетичною, інтегральною, гуманістичною. Ця форма навчання базується на використанні широкого спектра традиційних і нових інформаційних технологій та їх технічних засобів, які застосовуються для доставки навчального матеріалу, його самостійного вивчення, організації діалогового обміну між викладачем і учнями, коли процес навчання некритичний до їх розташування в просторі і в часі, а також до конкретного освітнього закладу [3, с. 62]. Вчені Е.Євреїнов і В.Каймін зазначають, що дистанційне навчання є не формою освіти, а новою формою її організації. На думку авторів, ця форма заснована на використанні персональних комп'ютерів, електронних підручників та засобів телекомунікацій, що представляють якісно нову технологію навчання [4, с. 22]. В багатьох зарубіжних джерелах можна часто зустріти поняття „відкрите навчання”, яке деякі науковці вважають синонімом поняттю „дистанційне навчання”. Так, наприклад, професор Б.Холмберг вважає, що дистанційне (відкрите) навчання є видатним методом відкритого навчання, що реалізується за допомогою печатних та письмових матеріалів, телефонного та комп'ютерного зв'язку [5, с. 9-10].

Аналіз літератури свідчить, що подальшого дослідження ще потребують питання організації дистанційного навчання в розвинених країнах світу. Тому метою цієї статті є розкриття особливостей розвитку дистанційної освіти в навчальних закладах Канади ХХ – початку ХХІ століття.

Канада, наряду з Великобританією й США, займає почесне звання однієї з перших країн, в якій було впроваджено дистанційну освіту. Однією з основних причин успішного використання в Канаді дистанційних форм навчання є те, що щільність населення країни одна з найнижчих у світі. Величезні північні території Канади майже не заселені. Наслідком цього явища є великі відстані між населеними пунктами країни, багато з яких знаходяться у важкодоступних районах. А більшість університетів Канади розташовані в культурних центрах країни, тому багато потенційних абітурієнтів не мають доступу до стандартних очних форм навчання.

Історично сталося так, що дистанційну освіту в Канаді організовували переважно в таких формах, як заочні курси, радіо- або телекурси. Ці форми навчання було розповсюджено, у першу чергу, у межах середньої або вищої освіти.

Активне впровадження форм дистанційної освіти в різних провінціях Канади розпочалось ще в 20-х роках минулого століття. У Новій Шотландії це ознаменувалось уведенням у 1920 році в освітній процес спеціальної програми листування (CSP). Хоча ця модель розповсюдження навчального матеріалу продовжує існувати й досі, тепер в провінції використовуються й такі інструменти дистанційного навчання, як телевізійні програми (з 1960 року), онлайн-програми. Популярністю серед населення провінції користується Віртуальна школа – Nova Scotia (NSVS) [6, с. 43].

Використання елементів дистанційної освіти в провінції

Альберта почалося в 1923 році зі складання студентами екзаменів за допомогою пошти, хоча офіційно екзаменування окремих груп студентів таким чином було дозволено в 1927 році [6, с.57]. В провінції Манітоба розвиток дистанційного навчання пов'язують з початком використання друкованих дистанційних курсів у 1927 році [6, с.53].

Важливим кроком у розвитку канадської системи дистанційної освіти стало впровадження в період Другої світової війни по всій країні спеціальних програм з поширення сільськогосподарських знань, у яких використовувалися заочні курси [7, с.274].

У провінції Онтаріо розвиток онлайн-навчання на районному рівні офіційно розпочався з 1994 року. Хоча ще в 1970 році тут було створено Управління навчального мовлення провінції, в якому працювало близько 400 спеціалістів, які розробляли дидактичні матеріали для навчальних телевізійних і радіопрограм [8, с.21]. У 2012-2013 рр. на території Онтаріо вже налічувалося близько 51 853 студентів, які займалися за допомогою курсів дистанційного навчання [6, с.50-51].

Використання листування в освітньому процесі в провінції Квебек активно практикувалося з 1946 й до 1996 року. Сьогодні важливий внесок у популяризацію дистанційної освіти здійснює Суспільство шкільних рад Квебеку з питань дистанційної освіти (SOFAD). Ця організація займається розробкою й виробництвом дистанційних навчальних матеріалів. Зараз у Квебеку дистанційне навчання проводиться засобами асинхронних і синхронних технологій (наприклад, спеціалізованих систем управління навчанням, віртуальних класів, відео-конференц-зв'язку тощо) [6, с.48].

У провінції Ньюфаундленд і Лабрадор дистанційне навчання було введено у 1988-1989 рр. З метою навчання математики було використано такі інструменти як телебачення та аудіографічна система доставки. Програму було припинено в 2000 році. Зараз тут функціонує Центр дистанційного навчання та інновацій (CDLI) [6, с.40].

Інтенсифікація впровадження інноваційних систем дистанційного навчання в Канаді у 1970-х роках була зумовлена заснуванням трьох відкритих університетів: Університету Атабаски (Athabasca University), Телеуніверситету Квебеку, Відкритого університету, перейменованого згодом у Відкрите навчальне агентство провінції Британська Колумбія. Усі ці навчальні заклади надавали освітні послуги або з частковим, або з повним використанням методів дистанційного навчання [9, с.457].

Законодавство Канади в сфері освіти передбачає дію трьох університетських програм, які розподілено відповідно до освітньо-кваліфікаційних рівнів: „Undergraduate Programs” (освітньо-кваліфікаційний рівень „бакалавр”), „Graduate Programs” (освітньо-кваліфікаційний рівень „магістр” і „PhD” (докторська ступінь). Вимоги для присудження кожного зі ступенів встановлюються кожним університетом окремо. Навчальний процес у більшості університетів, які практикують дистанційне навчання, не має особливих відмінностей. Студентам пропонується прослухати курс віртуальних лекцій, виконати практичні завдання, скласти тести та іспити, підготувати наукові роботи тощо. У якості прикладів канадських університетів, які пропонують студентам дистанційні курси з можливістю поступового отримання всіх трьох освітньо-кваліфікаційних рівнів, можна назвати університет Атабаски, Телеуніверситет Квебеку та Монреальський університет.

Заснований в 1970 році навчальний заклад нетрадиційної форми освіти – Університет Атабаски має наступні факультети, які здійснюють підготовку бакалаврів і магістрів

і навіть містять докторські програми (станом на 2014 рік): факультет бізнесу, факультет охорони здоров'я, факультет гуманітарних і соціальних наук, факультет природничих наук та факультет післядипломної освіти [10]. Важливу роль у розвитку наукової діяльності Університету Атабаски виконує асоціація аспірантів – AUGSA.

Телеуніверситет Квебеку – це заснований в 1972 році структурний підрозділ Університету Квебеку в Монреалі (Université du Québec à Montréal), який відповідає за організацію дистанційного навчання студентів. Характерною особливістю цього університету є те, що студенти в ньому навчаються французькою мовою. Центр безперервної освіти університету пропонує курси, відкриті тренінги та індивідуальні навчальні семінари, підготовлені для керівників і фахівців з державних і приватних організацій. Центр розвитку вищої школи менеджменту пропонує заняття з розвитку управління для менеджерів, керівників підприємств і фахівців об'єднань, державних і напівдержавних організацій. Юридичний факультет пропонує інноваційні й інтерактивні курси для забезпечення безперервного навчання членів колегії адвокатів [11].

Важливим центром дистанційної освіти в Канаді є й Монреальський університет (Université de Montréal), заснований у 1878 році. До уваги студентів цього навчального закладу пропонуються такі дистанційні курси, як французька мова, геронтологія, раннє дитинство й сім'я, реклама, охорона здоров'я тощо [12].

Популярним онлайн-проектом, який спрямовано на надання освітніх послуг дистанційно, є Канадський віртуальний університет, який функціонує завдяки спільним зусиллям провідних університетів Канади, що спеціалізуються на онлайн- та дистанційній освіті: Меморіальний університет Ньюфаундленда (Memorial University of Newfoundland), Університет Атабаски, Карлтонський університет (Carleton University), Університет Томпсон Ріверс (Thompson Rivers University), Університет Манітоби (University of Manitoba), Університет Нью-Брансвіка (University of New Brunswick) тощо. Канадський віртуальний університет пропонує студентам навчання за більшістю навчальних програм, які діють у вищезазначених освітніх закладах. Більшою мірою дистанційна освіта тут пропонується в межах освітньо-кваліфікаційних рівнів „бакалавр” та „магістр”. Проте у віртуальному університеті впроваджено й спеціальні курси для старшокласників та аспірантів [13].

Основною мірою освіти в університетах Канади дистанційно здобувають студенти, які є громадянами країни або проживають на її території. Проте деякі вищі навчальні заклади пропонують іноземним студентам комбіновану форму, яка передбачає рік дистанційного й декілька років очного навчання.

Сучасна система дистанційної освіти Канади орієнтована, у першу чергу, на гнучкість у строках й умовах навчання. Для багатьох громадян країни навчатися дистанційно – це можливість отримувати другу освіту, перекваліфіковуватися. Але актуальним це є й для тих абітурієнтів, які з різних причин не змогли вступити до університетів традиційної форми навчання або змушені отримувати освіту без переривання трудової діяльності. Н. Мась та Н. Сторожук виділяють такі завдання університетів дистанційної освіти в Канаді: надання вищої освіти тим, хто зазнав невдачі при вступі в традиційні університети й коледжі; забезпечення зайнятості й освіти для безробітних, забезпечення професійної перепідготовки працівників, чиїх знань не вистачає для виконання професійних обов'язків через зміни умов праці; забезпечення безперервної підготовки протягом

усього життя для всієї нації; поновлення людських ресурсів [14, с.89].

У зв'язку з новими досягненнями технічного прогресу окремі елементи дистанційного навчання в Канаді сьогодні активно використовують і в загальноосвітніх школах, де практикують змішаний тип навчання, який може включати в себе і традиційне навчання в класі, і навчання на відстані [15, с.32].

Звіт про стан навчання в Канаді за допомогою електронних ресурсів („State of e-Learning Canada”) за 2009 рік представляє вражаючу інформацію щодо функціонування віртуальних шкіл у країні. Тільки в 2003-2004 рр. 36% середніх шкіл та у 3% початкових шкіл Канади налічували учнів, які вчилися за допомогою онлайн-курсів. З них 9 % середніх та 1,5% початкових шкіл використовували спеціальні віртуальні платформи (віртуальні школи) [15, с.44].

Незважаючи на велику популярність в Канаді дистанційної освіти, фахівці виділяють ряд проблем, які певною мірою стримують її розвиток на міжнародному рівні. По-перше, має місце низький рівень співпраці між різними країнами й між юрисдикціями цих країн, що в результаті призводить до дублювання зусиль і нерационального витрачання коштів. По-друге, основними бар'єрами успішного розвитку дистанційного навчання на рівні університетів є

проблеми створення відповідної інфраструктури та фінансування; кадрові питання; опір на факультетах, пов'язаний, наприклад, з додатковим навантаженням на викладачів, питаннями інтелектуальної власності тощо. По-третє, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій зумовлює трансформацію освітніх технологій, а планування цих змін на майбутнє здійснюється не завжди завчасно. Окрім того, як вважають дослідники, сьогодні немає всебічного й послідовного підходу до вивчення величезного потенціалу дистанційного навчання як навчального інструменту [15, с.14].

Отже, дистанційна освіта в Канаді має багаті традиції, які розвивались в кожній з провінцій країни за власною специфікою. Сьогодні дистанційна форма навчання успішно інтегрована в навчальний процес у рамках канадської системи середньої й вищої освіти і завдяки ефективному використанню сучасних інформаційно-комунікаційних технологій сприяє підготовці висококваліфікованих фахівців різних напрямів. Перспективним напрямком подальшого дослідження проблеми на соціальному рівні може бути вивчення ролі держави й державних органів у організації й плануванні розвитку дистанційного навчання; на педагогічному рівні – вивчення історії та перспективних можливостей упровадження дистанційних технологій у навчальний процес в розвинених країнах.

Література та джерела

1. Verdun J. Education: the foundations of effective practice / J. Verdun, T. Clark. – San Francisco : Jossey-Bass, 1991. – 42 p.
2. Marabito M. G. Online distance education: historical perspective and practical application / M.G.Marabito. – USA: Universal Publishers/ uPUBLISH.com, 1999. – 130 p.
3. Андреев А.А. Дидактические основы дистанционного обучения / А.А.Андреев. – М. : PAO, 1999. – 120 с.
4. Жевакіна Н.В. Педагогічні умови організації дистанційного навчання студентів гуманітарних спеціальностей у педагогічному університеті : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Наталія Валентинівна Жевакіна. – Луганськ, 2009. – 14 с.
5. Holmberg B. The Evolution, Principles and Practices of Distance Education, Vol.II. / B.Holmberg. – Oldenburgh: B/S-Verlag der Carl von Ossietzky Universitat, 2005. – 173 p.
6. National Overview: State of the Nation. K-12 Online Learning in Canada. Sacred Heart University. December / Barbour Michael K. – 2013. – 120 p.
7. Summer J. Serving the System: a critical history of distance education / J.Summer // Open Learning, Vol. 15. – 2000 – № 2. – P.267-285
8. Голионова А.Ю. Предпосылки возникновения дистанционного обучения в мировом образовательном пространстве / А.Ю.Голионова // Знание, понимание, умение. – 2009 – № 2. – С.20-24
9. Slade A. L. Library Support for Off-Campus and Distance Education Programs in Canada: An Overview / A.L.Slade // Library Triends, Vol 39. – University of Illinois, 1991 – № 4. – P.457-478
10. Athabasca University [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.athabascau.ca>>. – Загол. з екрану. – Мова англ.
11. Université du Québec à Montréal [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.etudier.uqam.ca>>. – Загол. з екрану. – Мова франц.
12. Université de Montréal [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.umontreal.ca>>. – Загол. з екрану. – Мова франц.
13. Canadian Virtual University/L'Université Virtuelle Canadienne. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.cvu-uvic.ca/>>. – Загол. з екрану. – Мова англ., франц.
14. Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду використання дистанційного навчання в освіті та його ефективність / Н.М.Мась, Н.А.Сторожук, Л.О.Ряба, Л.В.Солодєва // Зб. наук. праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2013. – Вип. 41. – С.183-190
15. Challenges that Limit E-Learning's Potential: Canadian Council on Learning. State of E-learning in Canada. May. – Ottawa, 2009. – 145 p.

В работе раскрыты особенности развития дистанционного образования в учебных заведениях Канады. Освещена специфика организации дистанционного обучения в университетах разных провинций Канады. Выявлены основные задачи дистанционного образования в канадской системе высшего образования. Выяснены ключевые проблемы, сдерживающие развитие дистанционного образования на международном уровне. Доказано, что дистанционное обучение в Канаде успешно интегрировано в учебный процесс и направлено на подготовку высококвалифицированных специалистов разных направлений.

Ключевые слова: дистанционное образование, дистанционное обучение, онлайн-обучение, информационно-коммуникационные технологии.

The author of the article has revealed the peculiarities of development of distance education in educational institutions of Canada. We can state that Canada, alongside with Britain and the United States, took the honorary title of one of the first countries in which distance education was introduced. The specificity of distance learning in the most popular universities in different Canadian provinces have been covered (Nova Scotia, Manitoba, Athabasca, Ontario, British Columbia and others). It has been

Наукове видання

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
УЖГОРОДСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія
**ПЕДАГОГІКА
СОЦІАЛЬНА РОБОТА**

Випуск 35

Комп'ютерна верстка

Тополянський С.І.

Статті подані в авторській редакції

Здано до набору 20.03.2015. Підписано до друку 26.03.2015.
Формат 60х84/8. Папір офс. Гарнітура Arial.
Друк різogr. Ум. друк. арк. 23,25
Тираж 300. Замовлення №

Видавництво УжНУ «Говерла»
88000, м. Ужгород, вул. Капітульна, 18.
Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців
виготівників, і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія 3m №32 від 31 травня 2006 року